

Alle flygter fra ansvaret

Formand for Det Centrale Handicapråd i Danmark Palle Simonsen argumenterer for sektoransvar.

- side 2 -

Fælles vanskeligheder

De nordiske lande har fælles vanskeligheder med at få tingene til at lykkes, mener direktør for Nordiska Handicappolitiska Rådet Finn Petré.

- side 2 -

Fem ministre gør status

Læs pointerne fra de fem nordiske ministres indlæg på konferencen.

- side 3 -

Ni nærgående spørgsmål

De nordiske ministre svarede på ni nærgående spørgsmål om deres lands handicappolitik.

- side 4 og 5 -

Nordiske udfordringer

Nordiske eksperter og græsrodder ser på udfordringerne for handicappolitikken.

- side 6 og 7 -

Omgivelserne gør det svært at leve med et handicap

Helle Kaas Schmidt er blind og arbejder som jurist i Arbejdstilsynet. Det gik godt i begyndelsen, men nu it volder store problemer.

- side 8 -

Nordiske svaner synger med hvert sit næb

De nordiske lande har ikke en fælles handicappolitik. Men landene har en fælles grundholdning og et fundament, som kan give indflydelse på den europæiske og internationale politik på området.

Ja eller nej – en entydig konklusion på om der findes en egentlig nordisk handicappolitik, var deltagerne ikke kommet frem til ved slutningen af konferencen „Findes der en nordisk handicappolitik?“, som blev holdt i København i anledning af Det Europæiske Handicapår.

„Vi har en fælles grundholdning, som hviler på vores fælles historie og kulturelle baggrund. Og den kan vi bruge udadtil i forhold til det europæiske samarbejde, hvis vi sørger for at være enige i de store spørgsmål,“ konkluderede konferencens moderator Palle Simonsen, som er formand for Det Centrale Handicapråd i Danmark efter en dag med oplæg og paneldebat.

Der var stor interesse for at være med til konferencen, som samlede cirka 140 deltagere fra alle de nordiske

lande i Ingeniørernes Hus i de smukke højloftede rum med vinduer fra gulv til loft lige ud til Kalvebod Brygge.

Og det blev opfattet som et positivt signal, at alle deltagerlandene ønskede at vise, at det her var værd at bruge en minister på.

Færøernes socialminister Páll á Reynatúgvu deltog også, fordi øerne ikke ønsker en tilværelse som H.C. Andersens grimme ælling, men er klar til at være den sjette svane i det nordiske samarbejde.

Udredninger

Ministrene var i deres indlæg meget enige om, at der er et stort gab mellem de mål, regeringerne har sat sig, og den virkelighed mennesker med handicap må leve med. I både Norge

og Sverige er der netop lavet store udredninger om handicappolitikken. Det er med til at synliggøre, hvor problemerne og manglerne især er og kan bruges som instrument til at få handicappolitikken til at bevæge sig systematisk i den rigtige retning mod ligestilling og et inkluderende samfund. For ofte er hindringerne menneskeskabte og opstår, fordi handicappolitikken ikke er integreret i alle beslutninger. Resultatet er, at tilgængelighed både til bygninger, til kulturarrangementer og til it halter voldsomt bagefter. Alle ministre lagde da også vægt på, at tilgængelighed er en af de vigtigste prioriteringer i de kommende år.

God undskyldning

Blandt ministre og deltagere fra ministerier og organisationer var der også enighed om, at princippet om sektoransvar er godt. Hver enkelt myndighed får dermed ansvar for, at handicappede får ligebehandling.

(fortsættes side 7)

Der er noget at tænke over for at få mål og virkelighed til at hænge sammen i nordisk handicappolitik.

„Hver enkelt myndighed må leve op til sit ansvar om ligebehandling af handicappede,” sagde Palle Simonsen.

Kommentar

Alle flygter fra ansvaret

Af Palle Simonsen, Det Centrale Handicapråd

Findes der en fælles nordisk handicappolitik, lød spørgsmålet til konferencen. Og svaret afhænger naturligvis helt af, hvordan man definerer en handicappolitik. En fælles, nedskrevet og vedtaget nordisk handicappolitik findes ikke. Men på konferencen kunne vi konstatere, at vi er fælles om nogle helt grundlæggende værdier og principper: en solidarisk skattefinansieret velfærdsmodel, funktionshæmmedes ret til kompensation og sektoransvarsprincippet. Det giver alt andet lige en meget fælles forståelse af, hvordan en handicappolitik skal se ud.

Men vi er også fælles om en voldsom og stigende frustration over kløften mellem de fine principper og en virkelighed, som ikke lever op til principperne.

Igen og igen slog de fem socialministre fast, at de nordiske handicappolitikker bygger på princippet om sektoransvar. Men sandheden er, at

sektoransvarlighedsprincippet er slået alt for dårligt igennem. Skal sandheden frem, må jeg konstatere, at sektoransvarsprincippet til dato primært er blevet brugt til at skyde opgaver fra sig. Den sociale sektor har – helt i overensstemmelse med princippet – spillet bolden videre. Men alt for ofte har der ikke været nogen til at tage imod på den anden side af nettet. Det der skulle være en deling af ansvaret, så alle tog deres del af forpligtelsen til at skabe et samfund for alle, er på vej til at ende i ingens ansvar.

Der skal ikke herske nogen tvivl om, at jeg og Det Centrale Handicapråd er varme fortalere for sektoransvarlighedsprincippet. Men det er i høj grad forståeligt, at de mennesker, som er afhængig af, at sektorerne påtager sig sit ansvar, er ved at miste tålmodigheden.

Derfor oplever vi et stadig mere påtrængende krav om egentlig antidiskriminationslovgivning, som vil give handicappede et juridisk instrument til at sætte deres krav igennem på tværs af sektorgrænser.

En sådan udvikling vil jeg betragte som et tilbageskridt. Et skridt væk fra den nuværende normaliserings- og mainstreampolitik tilbage til tidligere tiders særlovgivning.

Men jeg forstår og deler utålmodigheden. Derfor skal vi gøre alt, hvad der står i vores magt for at få sektoransvaret til at fungere. Hvis ikke, falder den nordiske model fra hinanden.

Palle Simonsen modtager Færøernes officielle handicapårsplakat. Plakaten er designet af en autist.

Avisen er produceret af Center for Ligebehandling af Handicappede, Danmark, for:
Det Centrale Handicapråd www.dch.dk og
Nordiska Handikappolitiska Rådet www.nsh.se
Juni 2003

Ansv. redaktør: Mogens Wiederholt
Layout og redaktion: Casper Hollerup & Kasper Egeberg
Tekst: Lizette Ottensten
Foto: Steen Vedel

Referat

Nordisk gab mellem mål og virkelighed

Finn Petrén, direktør for NSH (Nordiska samarbetsorganet för handikappfrågor) og Nordiska Handikappolitiska Rådet gav sit perspektiv på det nordiske samarbejde og på den nordiske handicappolitiks kår i de 25 år, han har været en aktiv medspiller på området.

Der er stadig al mulig grund til at tale om en nordisk handicappolitik med fælles grundlæggende vurderinger og styremidler. Men desværre har de nordiske lande også det til fælles, at de har meget svært ved fuldt ud at implementere målene. De har et fælles gab mellem mål og virkelighed – frem for alt når det handler om tilgængelighed rundt omkring i de nordiske samfund.

Den politiske vilje behøver vi ikke stille spørgsmål ved. Men det kniber med handling, der virkelig rykker, og forklaringen er måske en stadig usikkerhed om, hvilke grundlæggende strategier og metoder vi skal vælge for på den mest effektive måde at nå frem til et *samfund for alle*.

I de 25 år jeg har været aktiv på området har forskellige temaer været væsentlige:

- Normalisering og integrering – for 25 år siden prægedes tiden af decentralisering i service over for handicappede og opbygningen af individuel støtte i lokalmiljøerne.

- Hjælpemidler og små, udsatte handicapgruppers behov – fokus i 80'erne.

- FN's standardregler om lige muligheder for handicappede – blev fastsat i 1993 og indebar et internationalt gennembrud for nordiske vurderinger, principper og praksis.

- Sektoransvarlighedsprincippet – et mantra i 80'erne og 90'erne og måske den bedste undskyldning for ikke at gøre noget.

- Tilgængelighed – siden 90'erne har man fokuseret på hindringer i samfundet, som medførte, at mennesker med handicap ikke kunne fungere på lige fod med andre.

„Det kniber med handling, der virkelig rykker noget,” sagde Finn Petrén.

- „Design for alle“-konceptet, som bl.a. indebærer, at al politik bør baseres på indsigt i, at mangfoldighed er et naturligt indslag i enhver befolkning.

Dette og næste år blive afgørende både for borgerne i de nordiske lande og for alle borgere i det kommende udvidede EU. Det vil blive spændende at se, hvilken rolle velfærdspolitikken får lov at spille i fremtiden, og hvilket demokratisyn og menneskesyn der kommer til at præge et eventuelt nyt europæisk grundlag.

Den nordiske velfærdsmodel

Det bliver også interessant at se, om velfærdsmodellen spiller fallit i Norden, og man derfor vil vælge en antidiskriminationslovgivning, der i USA har været eneste mulighed, og som måske også vil være det mest naturlige i andre lande, som ikke har Nordens velfærdspolitiske traditioner.

Hvis det nordiske samarbejde bruges endnu mere bevidst fremover, kan det kvalificere diskussionen om strategier og værktøjer i det handicappolitiske arbejde og give mulighed for en fælles indflydelse i europæisk og internationalt samarbejde.

En tolk forklarer ved berøring af en døvblind, hvad der sker på konferencen.

Fra venstre: Henriette Kjær (Danmark), Berit Andnor (Sverige), Ingjerd Schou (Norge), Páll Petursson (Island), Liisa Hyssälä (Finland)

Referat

Nordiske ministre gør status

Handicapområdet skal tages alvorligt. Det signal sendte de nordiske socialministre.

Danmark, Henriette Kjær:

Initiativerne med hensyn til tilgængelighed er et eksempel på, at vi i Norden på mange områder har næsten ens synspunkter. I hvert fald på det overordnede plan.

Hvis vi begynder at gå i detaljer med de ordninger, vi har i de enkelte lande, bliver billedet mindre ensartet. Vi har hver udviklet vore egne støtteordninger, og det gør livet mere besværligt for mennesker med handicap, for eksempel hvis man ønsker at flytte mellem de nordiske lande. Derfor har der i de senere år været sat fokus på de problemer.

I Danmark er vi i år kommet med en ny handlingsplan, som tager udgangspunkt i det tilgængelige samfund. Både fysisk, men også i mulighederne for at deltage på lige fod med andre i kultur, uddannelse og beskæftigelse.

Selvom vi ikke har en fælles formuleret handicappolitik i Norden, repræsenterer vore menneskesyn og holdninger et stærkt socialpolitisk engagement, som jeg tror vil vise sig at være en stærk inspirationskilde i de kommende år i det europæiske samarbejde. Blandt andet derfor er det vigtigt fortsat at arbejde sammen.

Sverige, Berit Andnor:

Der er stadig problemer på handicapområdet, måske fordi handicapspørgsmål ofte begrænses til kun at omfatte den sociale sektor. Det må ændres.

I vores handlingsplan fra år 2000 i Sverige prioriterer vi tilgængelighed, antidiskriminering og handicapperspektivet. Det har bl.a. betydet, at vi stiller større krav til tilgængelighed på pladser, torve og lokaler, som er åbne for offentligheden. Det er en vigtig lovændring, som ligner de krav, der stilles i USA. Vi har besluttet, at staten skal være et forbillede på området og har oprettet et tilgængelighedscenter, som laver retningslinier for alt lige fra størrelsen på døre til websites opbygning.

Vi har også ønsket tydeligt at markere politisk, at vi skal modarbejde diskriminering af handicappede. Vi har nu to antidiskriminationslove – på arbejdsmarkedet og på højskoler/universiteter, og vi undersøger, om der er brug for flere områder.

For at få sektoransvarligheden til at fungere bedre kræver vi i dag, at statslige myndigheder arbejder i overensstemmelse med de handicappolitiske mål, og mange af dem er blevet bedre.

Norge, Ingjerd Schou:

Vi er netop i Norge i gang med at arbejde med en ny Stortingsmelding om politikken for personer med handicap, fordi der er et enormt gab imellem de overordnede mål, vi har sat os, og den virkelighed handicappede må leve med – grundene er som oftest menneskeskabte. Derfor retter regeringen specielt indsatsen mod tilgængelighed, uddannelse, arbejde og tjenester.

Arbejde er den vigtigste faktor for at forbedre levevilkårene for handicappede, og regeringen har iværksat forskellige tiltag, bl.a. en intentionsaftale, som er en aftale mellem arbejdsmarkedspartnerne og myndighederne. Staten skal gå foran som et godt eksempel og ansætte flere mennesker med handicap: Det er vi gået i gang med at lave en handlingsplan for. Den norske regering har også nedsat et udvalg, som skal vurdere forslaget om en antidiskriminationslov. Resultatet skal foreligge ved slutningen af 2004.

Vi har stor nytte af det samarbejde, vi har imellem de nordiske lande, som giver os mulighed for at udveksle erfaringer. Og jeg tror, vi også har nytte af vores nordiske samarbejde i EU-spørgsmål.

Island, Páll Petursson:

I Island har vi de senere år målbevidst øget udgifterne til handicapområdet for at skabe mulighed for, at mennesker med handicap kan være med på alle planer i samfundet. Men vi skal stadig opnå bedre mål. Det er især vigtigt at styrke uddannelsen, sådan at den kommer alle til gode. Vi lægger også vægt på hjælp til handicappede børn og deres familier, og vi arbejder på at støtte og vejlede på et tidligere tidspunkt.

Vi har forhøjet indtægtsreguleringen og har fordoblet grundpensionen for handicappede. Den er nu aldersbestemt, så de, som bliver handicappede som unge, får mest. På forskellig vis vil vi forsøge at fremme nytænkning på handicapområdet. Fx bliver der nu stiftet en idegruppe med repræsentanter fra ministerier og handicapforbund, ligesom alle ministerier skal søge at definere, hvordan man arbejder hen imod et inkluderende samfund. Socialministeriet vil også stifte en støttefond, som giver stipendier til forskning af og forsøg med serviceydelser, og der vil blive givet finansiel støtte til individer og institutioner, som kan være et godt eksempel.

Finland, Liisa Hyssälä:

I Finland har handicappolitikken ikke haft en tilstrækkelig høj politisk profilering. Derfor ser jeg det som et skridt i den rigtige retning, at vi i det nye regeringsprogram kunne give et løfte om, at vi i denne valgperiode vil give en handicappolitisk redegørelse til Rigsdagen. Men vi har også konkrete mål for at forbedre livet for handicappede. Hovedprincippet er, at handicappede ikke diskrimineres, og at de får en bedre mulighed for serviceydelser. Vi vil især fokusere på at udvikle personlig assistance og tolkeservice.

I et nyt udviklingsprogram fra Socialministeriet har man konstateret, at det største problem inden for handicapservice er regionale uligheder.

I begyndelsen af året kom en kvalitetsrekommendation for boligområdet. Den giver et brugerorienteret syn på et godt bomiljø for handicappede, samt de tjenester som gør det muligt for handicappede at bo alene. Om kort tid vil der også komme en kvalitetsrekommendation for hjælpemiddeltjenester. Anbefalingerne er et nyt styringsinstrument, som hjælper kommunerne med at give et mere ensartet serviceudbud.

Interview

Ni nærgående til ministrene

Det er ikke ofte, man har chancen for at mødes med fem ministre med ansvar for handicapområdet. Det måtte vi benytte os af ved at stille dem en række spørgsmål.

Norges sosialminister Ingjerd Schou

Norge: Tilgængelighed for dårlig

Findes der en nordisk handicappolitik?

Ja, og især i tankegangen omkring tilgængelighed kan man tydeligt mærke på konferencen i dag. Og det er så absolut nødvendigt, at vi samarbejder om politik på området, for folk bevæger sig jo over grænserne, mellem byerne, universiteterne osv.

Kan man stadig tale om Norden som handicappolitisk foregangsregion i Europa?

Både ja og nej. I al ydmyghed vil jeg mene, vi kan lære noget af hinanden, men også af Europa. Der findes mange gode tiltag i andre lande end de nordiske, så vi kan ikke bare slå os på brystet og sige, vi er bedst.

Hvis du skal pege på et område, hvor du mener Norge er markant bagud. Hvilket ville det være?

Tilgængelighed – det er for dårligt.

Hvis du skal pege på et område, hvor du mener Norge er markant foran. Hvilket ville det være?

Vores tiltag om inkluderende arbejdsliv, som er en intentionsaftale mellem arbejdsmarkedsparterne og myndighederne om at få langt flere handicappede i arbejde. Vores mål er rigtige, men det går alt for langsomt.

Skal vi have antidiskriminationslovgivning, som direkte forbyder diskrimination af handicappede?

Vi har i november sidste år nedsat et udvalg, som skal vurdere forslaget om en lov om antidiskrimination, og det er et budskab om, at vi er optaget af, at alle er lige. Vi skal også se på den eksisterende lovgivning, så måske får vi en ny lov, eller måske er det bare den gamle, der skal forbedres. Nu skal de få lov at arbejde, og så må jeg vurdere det, når udvalget er fær-

dig inden årets udgang. Fordelene er jo selvfølgelig, at man slutter med at diskriminere. Med lov i hånden kan man sige, at jeg som handicappet skal kunne komme ind i den bygning, være med til det teaterstykke, få et arbejde.

Ulempen er, at lovgivning kan bruges som en sovepude. Man bruger ikke alle de muligheder, der rent faktisk findes, men venter på, at nogen kommer og kræver deres ret.

Hvad er de største handicappolitiske udfordringer i de kommende ti år?

Større tilgængelighed, særligt på det kollektive område. Og så har vi i Norden haft tradition for et sikkerhedsnet af tjenester til handicappede. De skal fortsætte med at være der, men måske skræddersys mere efter den enkeltes behov.

Vi har vænnet os til, at det går fremad for de handicappede, men kan vi regne med det fremover?

Det tager jeg som en selvfølge. Alle lande i Europa har sat handicappolitik på dagsordenen, fordi det er handicapår. Ikke mindst arbejder vi i Norge lige nu med en Stortingsmelding, som vil redegøre for mål, strategier og politiske tiltag

Skal vi spare penge på handicapområdet i de kommende år?

Vi skal ikke bruge mindre, men vi skal være kritiske og sørge for at bruge pengene rigtigt ved netop at skræddersy hjælpen.

Ville det være en ide at løse handicapproblemet ved screening af gravide?

Vi skal ikke have sorteringspolitik. Børn er en gave – uanset. Vi har alle samme værdi – uanset.

Finland: Vi er bagud

Findes der en nordisk handicappolitik?

Ja, jeg mener, at konferencen her viser, at der er en fælles politik og et fælles projekt. Jeg respekterer det nordiske samarbejde meget og synes, at handicapområdet er en meget vigtig del af det samarbejde.

Kan man stadig tale om Norden som en handicappolitisk foregangsregion i Europa?

Ja, fordi alle nordiske lande har så højt omsorgs- og rettighedsniveau. Og vi har et skattesystem, hvor vi er fælles om at betale til fx handicappede.

Hvis du skal pege på et område, hvor du mener Finland er markant bagud?

Vi har i cirka ti år haft meget høj arbejdsløshed og har ikke kunnet satse så meget på handicapområdet, som vi kunne ønske. Derfor er vi bagud sammenlignet med fx Sverige. Socialsektoren er meget ofte den første, som mærker det, når staten mangler penge. Men vores nye regeringsprogram skulle give gode muligheder, fx for at få flere handicappede i arbejde.

Finlands omsorgsminister Liisa Hyssälä

Danmark: Flovt og pinligt

Findes der en nordisk handicappolitik?

Ja, det synes jeg. Vi har et fælles menneskesyn, som binder den sammen. Og eftersom vi til dels har et fælles velfærdssystem, vil det også være en god ide at udvikle handicappolitikken sammen. Hvis vi sammen kan udvikle nogle fælles standarder, står vi stærkere, og jeg tror, vi ville kunne udvikle en mere offensiv handicappolitik.

Kan man stadig tale om Norden som en handicappolitisk foregangsregion i Europa?

Desværre nej, når vi taler om tilgængelighed.

Hvis du skal pege på et område, hvor du mener Danmark er markant bagud. Hvilket ville det være?

Transportområdet – jeg synes fx, det er flovt og pinligt, at det næsten er umuligt for en fysisk handicappet at komme med en bybus i Danmark sammenlignet med i fx USA og Portugal, hvor der er lift i alle busser, så der har vi virkelig et stort efterslæb. Mange gymnasier er heller ikke tilgængelige, og selvfølgelig burde fy-

sisk handicappede kunne færdes på lige fod med alle andre på skoler og gymnasier. Det er ikke godt nok nu.

Hvis du skal pege på et område, hvor du mener Danmark er markant foran. Hvilket ville det være?

Den danske hjælperordning, som er til kritik herhjemme, men som er enestående i verden. Man kan få en personlig hjælper eller flere, så man kan blive boende i eget hjem. Den ordning skal gerne udvikles og tilpasses, men den er jeg stolt over.

Skal vi have antidiskriminationslovgivning, som direkte forbyder diskrimination af handicappede?

Nej, jeg synes, det ville være en falliterklæring, at man skal skrive nogle pæne ord ned i en lov og tvinge dem igennem. Jeg foretrækker, at vi går den anden vej og løser de problemer, der diskriminerer. Det bør være menneskelige holdninger og politikformuleringer – som sektoransvarlighed og at man hele tiden arbejder med handicapområdet og har det på dagsordenen – der løser problemerne for de handicappede.

Islands socialminister Páll Petursson

Island: Budget fordoblet

Findes der en nordisk handicappolitik?

Ja, fordi vi har omtrent det samme menneskesyn i Norden, og alle er enige om at gøre livet så godt som muligt for de handicappede.

Kan man stadig tale om Norden som handicappolitisk foregangsregion i Europa?

Ja, hvem skulle dog være foran os.

Hvis du skal pege på et område, hvor du mener, Island er markant bagud. Hvilket ville det være?

På boligområdet skal vi blive bedre. Men vi er i gang med et tiltag, som skal skaffe alle, som kan, mulighed for at bo alene i lejlighed. Eller et bofællesskab, hvis de er for handicappede. Det skal vi klare på de næste

Hvis du skal pege på et område, hvor du mener Finland er markant foran?

På it-området har vi sat flere projekter i gang for handicappede, fx ITSE-projektet, hvis formål er at forbedre ældres og handicappedes muligheder for at bo i egen bolig ved hjælp af bl.a. kommunikationsteknologi.

Skal vi have antidiskriminationslovgivning, som direkte forbyder diskrimination af handicappede?

Der står jo allerede i vores grundlov, at alle skal være lige, så det burde ikke være nødvendigt. Det er ikke vores mentalitet i Norden at slæbe alle i retten.

Hvad er de største handicappolitiske udfordringer i de kommende ti - tyve år?
Tolkeservice, et assistancesystem og

transportservice er nok de tre største områder.

Vi har vænnet os til, at det går fremad for de handicappede, men kan vi regne med det fremover?

Ja, det skal gå fremad. Der er jeg jo ansvarlig for.

Skal vi spare penge på handicapområdet i de kommende år?

Personligt mener jeg ikke, vi skal spare penge. Men budgettet er meget stramt, så der vil ikke blive tilført mange ekstra midler.

Ville det være en ide at løse handicapproblemet ved screening af gravide?

Nej. Aldrig. Etisk er det helt forkert. Alle må være lige velkomne til at blive født.

Fordelen ved lovgivning ville være, at vi ville få en offentlig debat om, hvorfor det er nødvendigt at lave sådan en lov, og nogle ville få en lettere gang på Jord.

Ulempen er, at det vil give et negativt syn på handicappede, fordi de bliver en irritation.

Hvad er de største handicappolitiske udfordringer i de kommende ti - tyve år?

Menneskesynet. Det hænger stadig i luften, at de ikke er lige så kloge som os, og at man helst ikke vil bo ved siden af dem.

Vi har vænnet os til, at det går fremad for de handicappede, men kan vi regne med det fremover?

Ja, det synes jeg. Dels i kraft af regeringens handicapplan, dels af hvad der foregår i kommuner og amter.

Skal vi spare penge på handicapområdet i de kommende år?

Der er selvfølgelig fokus på alle udgiftskrævende områder i perioder, hvor man strammer økonomien. Så ligesom alt andet skal dette område også tilpasses økonomisk.

Danmarks socialminister
Henriette Kjær

Ville det være en ide at løse handicapproblemet ved screening af gravide?

Nej, det er jeg meget imod, for så bliver man ugleset, hvis man ikke vil lade sig screene eller ikke vil have abort. Det er en rendyrkelse af mennesket, jeg ikke bryder mig om.

Hvad er de største handicappolitiske udfordringer i de kommende ti - tyve år?

Integration i samfundet og arbejde til alle.

Vi har vænnet os til, at det går fremad for de handicappede, men kan vi regne med det fremover?

Det skal blive ved med at gå fremad.

Skal vi spare penge på handicapområdet i de kommende år?

Det er ikke let at spare penge på det område. I min tid er budgettet på handicapområdet blevet fordoblet.

Ville det være en ide at løse handicapproblemet ved screening af gravide?

Det er en modbydelig tanke at kræve screening.

Sveriges barn- og familjeminister
Berit Andnor

Sverige: Lovgivning må ikke stå alene

Findes der en nordisk handicappolitik?

Ja, jeg synes stadig, at den nordiske model adskiller sig fra det øvrige Europa på grund af vores generelle velfærds politik. Og vi er nogenlunde på samme niveau.

Kan man stadig tale om Norden som en handicappolitisk foregangsregion i Europa?

Absolut, vi er ikke blevet overhalet.

Hvis du skal pege på et område, hvor du mener Sverige er markant bagud. Hvilket ville det være?

Vi er ikke nået tilstrækkelig langt.

Hvis du skal pege på et område, hvor du mener Sverige er markant foran. Hvilket ville det være?

Jeg synes, at vi i et europæisk perspektiv ligger fint fremme, hvad angår hjælpemidler.

Og når det gælder at systematisere arbejdet og gøre det gennemtænkt. Vi har fx en handicapplan med retningslinjer for tilgængelighed til statslige myndigheder. Man kan ikke bare sige til en myndighed, nu skal der være tilgængelighed, man må hjælpe den. Det arbejde er vi kommet i gang med, og det går ganske godt.

Skal vi have antidiskriminationslovgivning, som direkte forbyder diskrimination af handicappede?

Jeg tror, vi får det. Det går i den retning. Vi har jo allerede en sådan lovgivning på to områder – arbejdslivet og højskoler/universiteter. Og vi er ved at undersøge, om det kunne være nødvendigt på andre områder.

Fordelen ville være, at vi tydeliggør, hvad der er acceptabelt og uacceptabelt. At vi er ulige og alligevel lige. Det vil også gøre det muligt for en enkelt person at kræve sin egen ret.

Men lovgivningen må ikke stå alene. Jeg tror, det er muligt både at have en antidiskriminationslov og at arbejde med ansvar inden for de forskellige sektorer.

Ulempen kunne være, hvis den ikke kunne bruges ordentligt i praksis. At lave love som ikke fungerer, er det farligste, man kan gøre.

Hvad er de største handicappolitiske udfordringer i de kommende ti - tyve år?

Vi har tre områder. Tilgængelighed, „bemøtande“ – dvs. måden at møde den handicappede på i samfundet, fx på restaurant, hos lægen og på arbejde. Og som nummer tre at handicapperspektivet simpelthen skal integreres i alle offentlige beslutninger.

Vi har vænnet os til, at det går fremad for de handicappede, men kan vi regne med det fremover?

Ja, det er jeg overbevist om. Det handler om attituder og vurderinger. Det er jo fx godt for os alle, hvis vi sørger for, at nyt byggeri er tilgængeligt for alle. Det kan koste penge, men det behøver det ikke nødvendigvis, hvis man tænker handicappede ind fra starten.

Skal vi spare penge på handicapområdet i de kommende år?

Nej, det tror jeg ikke, og hvis tankegangen er integreret i alle områder, kan man heller ikke bare pille den post ud af budgettet. Området er ikke længere udelukkende en del af socialpolitikken.

Ville det være en ide at løse handicapproblemet ved screening af gravide?

Nej, det er da ikke derfor, man har den teknik. Jeg forstår slet ikke tankegangen. Den diskussion har vi slet ikke.

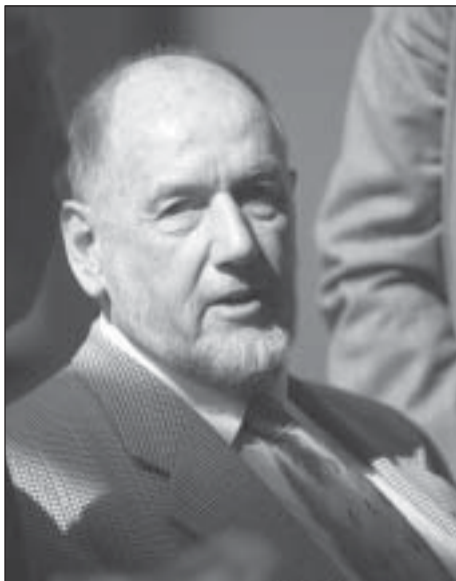
tre-fire år. Og så har vi masser af ældre bygninger, som ikke er tilgængelige, men det koster jo penge.

Hvis du skal pege på et område, hvor du mener Island er markant foran. Hvilket ville det være?

At vi nu skal tekste alt stof til tv, som er produceret på forhånd. Og vi har netop fordoblet grundpensionen for unge handicappede, så man i hvert fald får bedre økonomiske muligheder, når man ikke har de samme muligheder i livet.

Skal vi have antidiskriminationslovgivning, som direkte forbyder diskrimination af handicappede?

Jeg synes ikke, der er diskrimination i Island, og jeg er imod al diskrimination.

„Vi har noget at byde på internationalt,“ sagde Bengt Lindqvist.

Hvad er det vigtigste at fokusere på i handicap-politikken lige nu?

Berti Borup,
Direktoratet
for Familier,
Grønland:

Vi skal have større tilgængelighed til butikker, skibe, kontorer. Vi har ikke en decideret

handicappolitik, men vi vil lave den sammen med organisationerne. Det er også vigtigt, at vi får udbygget tilbuddene til de handicappede, men vi mangler i den grad uddannet personale. Og det skal vi have gjort noget ved.

Per Henrik
Kæssler,
Dansk
Handicap
Forbund:

Tilgængelighed og forståelse. Hvis vi fx ikke magter at forklare arkitekterne, at

vi skal være med på lige vilkår, kan vi heller ikke regne med, at de bygger til os. Fra politisk hold kan de alle de fine ord, men hvor er viljen til at sætte en deadline: Tilgængelighed i 2003, sektoransvarlighed i 2013 osv. Den handicapplan, der ligger nu, er to-talt umålbart efter min mening.

Pekka
Tuominen,
Invalid-
forbundet,
Finland:

At vi overhovedet får gang i handicap-politikken, for vi har stået stille i

12 år. Nu skal vi have en bred debat ud fra den lille redegørelse, den nye regering er kommet med.

Referat

Der er brug for os

Vi er kommet vældig langt med handicappolitikken i Norden, mener tidligere FN-rapporteur på handicappolitikken Bengt Lindqvist. Men det er påkrævet, at vi sammen involverer os for at give den internationale handicappolitik et nordisk kvalitetsstempel.

Der er mange lande i verden, som ikke har nogen politik på handicapområdet – de har brug for vores hjælp, fordi vi har noget at byde på.

Den nordiske handicapbevægelse strækker sig 100 år tilbage i tiden og har opnået meget. Den er anerkendt, og organisationerne har et godt samarbejde med det offentlige. Det er en styrke, vi skal bruge – ikke kun til et samarbejde mellem de nordiske lande, men også til at manifestere en fælles holdning i EU-spørgsmål – fx i forhold til en antidiskriminationslovgivning. På it-området er det også vig-

tigt, at vi sammen bruger EU-samarbejdet til at få sat nogle standarder. Hver for sig er vi alt for små til at få industrien i tale, men hvis vi i fællesskab kan påvirke producenterne, kan vi få noget igennem. Ligesom det rent faktisk er lykkedes på hjælpemiddelområdet at skabe europæiske standarder.

I forhold til den internationale handicappolitik er der ikke længere nogen tvivl om, at vi får en FN handicapkonvention, men det vil tage lang tid, og vi må ikke læne os tilbage og lade et vakuum opstå så længe. Nu

er det et spørgsmål om at gøre konventionen så god som muligt. Og derfor skal vi i Norden være aktivt med i det arbejde, for ellers er jeg bange for, at den kommer til at stride imod nogle af de principper, vi har i handicappolitikken.

Ligesådan må vi også samarbejde om at videreudvikle FN's standardregler, som er for svage i forhold til nogle af de mest udsatte handicapgrupper ude i verden – nemlig udviklingshæmmede og mennesker med psykiske handicap. Endelig er der også „den afrikanske handicapdekade“, hvor vi bør arbejde sammen. I en masse afrikanske lande er handicappede helt ubeskyttede.

Norden er et kraftcentrum i verdens handicappolitik. Og meget af det, der er opnået, vil blive sat i stå, hvis vi ikke har viljen til at gøre en indsats.

Referat

Den nordiske model under pres

Den nordiske model er under pres og vil kun fortsat ligge i front, hvis de nordiske socialpolitikere tager udfordringen op og lader den nye EU-lovgivning på området blive den styrende, sagde Bjørn Hvinden, professor ved NTNU i Trondhjem i Norge.

EU-lovgivning på handicapområdet bør kun være et supplement. For selv om medlemslandene fx skal sørge for antidiskrimination på arbejdsmarkedet, og selv om EU har aktiviteter vedrørende beskæftigelse, sociale beskyttelsessystemer og social inklusi-

de indtil for nylig har brugt en større andel af BNP på indtægtsoverførsler til personer med handicap end andre lande. Andelen af befolkningen, som modtager overførslerne, har også indtil for nylig været større end i andre lande. I andre dele af Europa spiller

fx familiebase- ret omsorg og placering i store institutioner en større rolle, hvorimod man i Norden har lagt vægt på at fremme integrering i samfundet.

Men statistikken er man-

gelfuld, og der er behov for en mere sikker og fuldstændig sammenlignende statistik, ikke mindst om de mere kvalitative sider af livssituationen og levevilkår for personer med handicap.

Udfordringer

Selvom den nordiske model har været en relativ succes indtil for nylig, har den også mødt kritik på mindst tre punkter:

- 1) Modellen er blevet for dyr.
- 2) Den har ikke levet op til sine egne

„EU-lovgivning kan svække den nordiske model,“ sagde Bjørn Hvinden.

løfter. De ydelser og tjenester, den skulle tilbyde, har ikke været effektive og samordnede nok.

3) Det har ikke været prioriteret højt nok at sørge for tjenester og ordninger, så personer med handicap kan leve et selvstændigt liv og deltage ligeværdigt i samfund og arbejdsliv.

Et svar på en del af kritikken er måske den fremvoksende internationale trend mod en ny rettighedsbaseret model, hvor der er fokus på „Design for Alle“, antidiskrimination og lige muligheder. De bestemmelser, vi har haft om „Design for Alle“ i Norden, har ikke været tilstrækkelig klare eller er ikke blevet håndhævet godt nok. Ligesådan med bestemmelser, som skulle beskytte personer med handicap mod negativ forskelsbehandling fx i arbejdslivet.

Men de nordiske lande har muligheden for at være foregangslande. Tager de imod denne udfordring?

Referat

Norden tilbage i førertrøjen

Vi forstår handicappede lige så godt i Norden, som det fundamentalistiske præsteskab forstår kvinder. Det mener Lars Ødegaard, som er generalsekretær i Norges Handikapforbund. Hvis vi igen vil være nummer et inden for handicappolitik, må vi ændre fokus.

Vi må holde op med at knytte problemet til det enkelte individ. Derimod skal vi se på handicappedes rettigheder og nødvendigheden i at ændre samfundet, sådan at alle bliver inkluderet på lige vilkår.

Op igennem 70'erne og langt ind i 80'erne var Norden en foregangsregion inden for handicappolitik, særlig når det drejede sig om tilgængelighed. Det var egentlig ikke, fordi vi havde gjort så meget, men fx havde Norge allerede i 1976 krav om tilgængelighed i byggelovgivningen. Og i 1981 – FN's internationale handicapår – blev det slået fast, at målet i handicappolitik skulle være fuld ligestilling og samfundsmæssig deltagelse.

Flottere kunne det ikke siges, og noget er der da også sket på de 22 år. Norden er ikke længere en foregangsregion, set fra mit siddested. Vi er havnet nede i femte division. Udelukkelse, isolation, frihedsberøvelse, segregering og nedværdigende behandling fremstår som symptomatiske kendetegn for vor hverdag i dag.

Forklaringen er ikke, at Norden er stoppet helt op, men at land efter land

har overhalet os. Og det har de kunnet, fordi de har forstået mere end os.

De har forstået, at handicappolitik ikke kun handler om en lille gruppe mennesker, som skal hjælpes og assisteres med deres personlige problemer med at deltage i fællesskabet – for fællesskabet.

Sjældent syn

I Norden er det acceptabelt at udelukke en hel gruppe mennesker uden at det anses som brud på menneskerettigheder, ligestilling eller ligeværd.

I Norden har vi egne transporttjenester, egne pladser i teatre, specialværelser på hoteller osv. Det er nemlig sådan, vi forstår integrering. Vi må deltage så langt, det synes ret og rimeligt. I Norge er det for nylig dokumenteret, at kørestolsbrugere kan komme på besøg i 16% af hjemmene. Det siger noget om vore sociale begrænsninger. Det siger noget om, hvorfor holdningerne til os fortsat er præget af myter. Vi er et sjældent syn. Vi bliver lukket ude og dermed usynliggjort. I Norge og måske i resten af

Norden er bevægelseshæmmede fx den gruppe, som er dårligst repræsenteret blandt de studerende på de højere læreanstalter. Det siger ikke noget om de bevægelseshæmmedes forstand, men om at skolerne og transportmulighederne ikke er planlagt sådan, at alle kan bruge dem.

Vi trænger til en lov

At generobre de tabte skanser handler ikke kun om penge og teknik. Det handler om at tænke anderledes. Problemet skal ikke ligge i den enkeltes biologi. Vi skal forstå, at problemerne ligger i transportmidlerne, i bygningerne, i samfundet omkring os og i holdningerne. Holdninger som betragter handicap som en personlig tragedie. Vi er altid blevet betragtet som syge og derfor blevet sygeliggjort. Kroppen er defekt, målet er at korrigere, selvom alverdens medicin ikke gør mig i stand at gå. Mit mål er ikke at gå – mit mål er at leve mit liv. Jeg vil leve mit liv sammen med jer andre og ikke henvises til de samfundsarenaer, andre mener jeg bør have tilgang til. For det er diskriminering, enten det er tilsigtet eller ej. Og det kan man gøre noget ved.

Drømmen om et samfund for alle er fortsat bare en drøm, for vi er alle forskellige. Men ingen af os er så forskellige, at det retfærdiggør udelukkelse, unødigt forskelsbehandling og indirekte diskriminering. Derfor trænger vi til en antidiskriminationslov, som erkender den uret, vi bliver udsat for. Et humanistisk samfund må bruge klare politiske virkemidler for at stoppe krænkelse og diskriminering af mennesker, bare fordi deres biologiske egenskaber ikke har passeret ind i vores kulturelle og sociale normalitetsnormer. Vi må turde vågne op. Vi må ønske at generobre vor position som foregangsregion.

„Vi er altid blevet betragtet som syge og derfor blevet sygeliggjort,” sagde Lars Ødegaard.

Nordiske svaner synger med hvert sit næb – fortsat fra forsiden

„Men sektoransvar er måske blevet den bedste undskyldning for ikke at gøre noget,” sagde Finn Petrén, direktør for Nordiska samarbetsorganet för handikappfrågor (NSH) og Nordisk Handikappolitiska Rådet, i sit indlæg. Og Mogens Wiederholt, centerleder i Center for Ligebehandling af Handicappede spurgte, om man kunne forestille sig, at der blev udarbejdet sektorhandlingsplaner som et instrument til, at de enkelte sektorer rent faktisk tog det ansvar, de skulle.

Lovgivning om antidiskrimination eller rettigheder som i fx USA er blevet et mere og mere påtrængende

krav i diskussionerne om, hvordan handicappolitikken skal se ud i fremtiden. Men på et så stort og vigtigt punkt ligger de nordiske lande et godt stykke fra hinanden.

Falliterklæring

Den danske socialminister Henriette Kjær ser en lovgivning på området som en falliterklæring. I Norge er et udvalg ved at vurdere forslaget, og minister Ingjerd Schou ved derfor endnu ikke, om de beslutter sig for en egentlig lovgivning på området. Berit Andnor er ret sikker på, at Sverige vil få en udvidet lov. Páll Peturs-

son mener ikke, der er diskrimination i Island, og Liisa Hyssälä udtrykker, at det ikke burde være nødvendigt med en antidiskriminationslovgivning, fordi det allerede står i grundloven, at alle skal være lige.

Men handicappolitik er også et spørgsmål om attituder og vurderinger.

Og en anderledes holdning til handicappede er stærkt påkrævet. Det er Lars Ødegaard, generalsekretær i Norges Handikapforbund, enig i. Han mener, vi er gået fra at være en foregangsregion til at ende i femte division i et samfund, hvor diskriminering er accepteret.

Hvad er det vigtigste at fokusere på i handicappolitikken lige nu?

Gunnar Buvik, Norges Handikapforbund:

Vi skal se på de hindringer, der er i samfundet. I dag får man

kompensation for sit handicap, men i stedet skal man indtænke det, når man indretter samfundet. Staten bør gå foran og stille krav, fx ikke bruge hoteller som ikke er tilgængelige og stille krav til teknologien. Og så skal vi have en antidiskriminationslov som overbygning.

Páll á Reynatúgvu, socialminister, Færøerne:

Mennesker med handicap skal integreres bedre på arbejdsmarkedet, og kommunerne skal være

mere aktive. Vi skal lære at drage nytte af de ressourcer, handicappede har. Det er også et klart mål for Færøerne at blive mere synlige i det nordiske samarbejde for at lære noget og give noget til samarbejdet. Vi vil gerne være den 6. svane i det nordiske samarbejde.

Heini Möller, Riksföräkringsverket, Sverige:

Set fra mit felt er det vigtigst at skabe et system, som

gør det muligt at deltage i arbejdslivet, studere eller være aktive på andre måder. Mennesker med handicap skal have mulighed for at deltage.

Arnor Petursson, Islands Handikap Forbund:

Pensionen skal op. Alting bliver lettere, hvis man ikke

hele tiden skal tænke på, om man har penge til mad og medicin.

Jeg har aldrig følt mig så blind før

Helle Kaas Schmidt har de seneste tre år været afhængig af andres hjælp for at kunne bruge Arbejdstilsynets it-system. Før var hun på forkant i forhold til kollegerne.

Der skulle bygges en ny elevator.

"Laver I den, så blinde også kan bruge den?", blev bygherren spurgt.

"Hvorfor dog det, der kommer ingen blinde her!" svarede bygherren.

Dette lille eksempel fra et møde i Dansk Blindesamfund fortæller Helle Kaas Schmidt om, mens hun ryster lidt opgivende på hovedet.

Helle Kaas Schmidt har arbejdet som jurist i Arbejdstilsynet i 12 år på fuld tid, og hun er sikker på, at mange af hendes kolleger ikke længere tænker på hende som "hende den blinde", fordi hun indgår på lige fod med alle andre.

I hvert fald meget af tiden, for hun kan desværre også komme med masser af eksempler på tidspunkter, hvor hun føler sig handicappet – udelukkende fordi man ikke har sørget for at gøre stederne tilgængelige for hende og andre med synshandicap.

"Og det er så fjollet, for hvis bare man integrerer en handicappolitik i projekteringsfasen, behøver det ikke nødvendigvis være hverken særlig svært eller særlig dyrt. Tilgængelighed handler om, at man skal tænke sig om på forhånd. Det vi ønsker er ikke specielle løsninger, for så vil vi altid blive opfattet som et problem. Vores behov skal være integreret," siger Helle og vender sit ansigt med de stærke briller direkte mod journalisten, som hun kan skimte på den anden side af bordet som en skygge med lys bluse. Hun kan ikke se nogen træk.

Helle Kaas Schmidt er 41 år, fik leddegigt som treårig og blev blind af sygdommen som femårig. Hun kan dog se 1,6 til 2 procent. Bedst farver – gul, blå, rød, grøn. Men ikke fx en mørkeblå op ad en sort væg. Selvom hun har haft sit syn engang, kan hun i dag ikke rigtig huske, hvordan det er at være seende.

Unødvendig afhængighed

Til gengæld kan Helle Kaas Schmidt huske, hvor velfungerende hun var på sin computer indtil for et par år siden. Nu er hun fuldstændig afhængig af hjælp

fra andre, når hun skal bruge sags- og journali-

seringssystemet, som er omdrejningspunktet i det daglige arbejde.

"Selvfølgelig kan jeg da som handicappet aldrig komme uden om at skulle bede andre om hjælp, men det er dybt utilfredsstillende at være afhængig af andre på områder, hvor det ikke burde være nødvendigt. Og det føles som manglende respekt for mig, og den indsats jeg er villig til at gøre,

at man bare hæfter mig af," fortæller Helle.

Da hun begyndte i Arbejdstilsynet i 1990, var hun den eneste, der arbejdede på pc. Hun skrev alt selv, og de næste seks-syv år var hun hele tiden på forkant i forhold til sine kolleger.

"Selvom jeg bare er bruger, kunne jeg servicere de andre, da de startede med Word Perfect, som jeg havde arbejdet med længe. Men da vi gik over til Windows, begyndte det at gå galt, fordi taleprogrammet, som ændrer skrift til tale, ikke blev opdateret i samme takt som resten."

Og da Arbejdstilsynet den 1. januar 2000 fik et nyt sags- og journaliseringssystem, gik det helt galt.

Hvide løgne

"Mit taleprogram kunne ikke genkende informationerne, og pludselig kunne jeg ikke komme ind i systemet og var totalt afhængig af, at min hjælper var der. Når jeg sidder med en klient i røret, som beder mig undersøge noget, kan jeg blive tvunget til at stikke en hvid løgn og sige, at systemet er nede i øjeblikket. For jeg har ikke lyst til at bruge mit handicap som undskyldning for noget, der har med arbejde at gøre," siger Helle.

"Jeg har aldrig følt mig så blind som de seneste tre år, for jeg har aldrig været så afhængig af mine kolleger som nu."

Besværlig kollega

Nogle af dørene i Arbejdstilsynet er for tunge for Helle på grund af hendes leddegigt, og hun kan ikke bruge alarmsystemet på grund af valget af knapper. Men det har hun valgt ikke at gøre noget ved.

"Jeg bliver nødt til at vælge mine kampe med omhu for ikke at blive for besværlig. Jeg er utrolig glad for mit arbejde, det giver mig identitet, og jeg føler mig ligeværdig. Jeg tror, at den eneste grund til, at jeg har klaret de sidste par år er, at jeg har været her så længe, så jeg ved noget om sagerne, kender sagsgangene osv."

En anden grund er hendes indstilling til tilværelsen. Helle er vokset op med forældre og tre brødre, og det var helt naturligt, at alle skulle have en uddannelse og ud og tjene deres egne penge. Forventningerne til hende var de samme som til brødrene på trods af hendes handicap. Både fra familien og fra hende selv.

Helle Kaas Schmidt sidder helt stille et øjeblik og lytter.

Som blind kan det ikke undgås, at man skal have hjælp. Men helst kun der, hvor det er nødvendigt, siger Helle Kaas Schmidt.

"Eagle, læg dig ned," siger hun, og den lille gule labrador, som har været hendes førerhund i et par måneder, lægger sig ved siden af hende igen. Men om lidt er den klar til at komme ud og gå tur. For Helle Kaas Schmidt betyder Eagle, at hun ikke er fuldstændig afhængig af andre mennesker.

"Jeg kan ikke bruge stok, fordi jeg har leddegigt, men Eagle giver mig en selvstændighed, jeg har behov for. Nogle gange har jeg brug for bare at være mig selv uden en hjælper, selvom jeg er meget glad for hjælperordningen," siger hun.

Værdisæt for alle

For Helle Kaas Schmidt vil gerne pointere, at hun ikke er negativ over for dansk handicappolitik hele vejen igennem. Og heller ikke over for it.

"Det har givet mig en masse gode muligheder, for eksempel e-mail og et program som oversætter tekster til punktskrift, jeg lige kan printe ud. Og når det nu kan lade sig gøre, så tænk

dog på de synshandicappede, når I laver systemerne!"

Opfordringen retter hun ikke mindst mod staten, nu hvor den digitale forvaltning vinder indpas.

"Jeg ville helst have en lovgivning, som krævede, at alle systemer og programmer skulle være tilgængelige for synshandicappede. For it er kommet så meget ind i vores hverdag, så det er altafgørende for os at være med – ellers er vi bare hæftet helt af."

For nylig blev Helle Kaas Schmidt glædeligt overrasket. Hun blev ringet op af en kollega, som bad hende forklare, hvad problemet med it-systemet egentlig er, fordi man står over for at projektere digitalisering i Arbejdstilsynet.

"Nu handler det om at holde fast, så synshandicappede bliver tænkt ind. Arbejdstilsynets værdigrundlag handler blandt andet om selvstændighed, fællesskab, ledelsesmæssig opbakning og fleksibilitet," fortæller Helle Kaas Schmidt og siger:

"De værdier må vel også være i forhold til mig som handicappet!"

„Tilgængelighed handler om at tænke sig om på forhånd“